

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NILS WAHL
esitatud 10. juulil 2014¹

Kohtuasi C-171/13

Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (Umw)
versus
M. S. Demirci
D. Cetin
A. I. Önder
R. Keskin
M. Tüle
A. Taskin

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Centrale Raad van Beroep (Madalmaad))

EMÜ-Türgi assotsiatsioon — Assotsiatsiooninõukogu otsus nr 3/80 —
Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus — Siseriiklike õigusaktide alusel määratud lisahüvitis —
Elukohatingimus — Otsuse nr 3/80 artikli 6 lõige 1 — Hüvitiste eksporditavus —
Mitmikkodakondsusega hüvitisesaajad — Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsus —
EMÜ-Türgi assotsiatsioonilepingu lisaprotokolli artikkel 59 — Sooduskohtlemist keelav tingimus

1. Käesolev eelotsusetaotlus puudutab EMÜ-Türgi assotsiatsiooninõukogu otsuse nr 3/80 (edaspidi „otsus nr 3/80”)² artikli 6 tõlgendamist. See säte keelab elukohatingimuste kehtestamise seoses teatavat liiki rahaliste hüvitiste maksmisega Türgi päritolu töötajatele.

2. Täpsemalt puudutab kohtuasi selle sätte kohaldamist endistele Türgi kodakondsusega töötajatele, kes on hiljem saanud vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse, säilitades ühtlasi Türgi kodakondsuse. Tekivad järgmised küsimused: kas vastuvõtva liikmesriigi kodanikeks saades jäävad need töötajad ilma õigustest, mis neil muidu artiklist 6 tulenevalt oleksid? Kas nendel töötajatel on jätkuvalt õigus (invaliidsushüvitisele lisanduvale) rahalisele mitteosamakselisele lisahüvitisele, mida makstakse vastuvõtva liikmesriigi siseriiklike õigusaktide alusel³, isegi kui nad on pöördunud tagasi Türgi ja nende siseriiklike õigusaktidega on kehtestatud elukohatingimus? Kui vastus on eitav, siis millal võib lisahüvitise andmise lõpetada?

1 — Algkeel: inglise.

2 — 19. septembri 1980. aasta otsus, mis käsitleb Euroopa ühenduste liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteemide kohaldamist Türgi töötajate ja nende pere liikmete suhtes (EÜT 1983, C 110, lk 60).

3 — 6. novembril 1986 vastu võetud Toeslagenwet (seadus lisahüvitiste kohta; edaspidi „TW”).

I. Õiguslik raamistik

A. EMÜ-Türgi assotsiatsioon

3. 12. septembril 1963 kirjutati alla lepingule assotsiatsiooni loomiseks Euroopa Majandusühenduse ja Türgi Vabariigi vahel (edaspidi „assotsiatsioonileping”).⁴ Selle lepingu artikliga 9 on üleüldiselt keelatud kodakondsuse põhjal diskrimineerimine lepingu poolte vahel.

4. 23. novembril 1970 kirjutati alla assotsiatsioonilepingu lisaprotokollile (edaspidi „lisaprotokoll”) ⁵, mille artikli 39 lõige 4 tagab, et „[v]anaduspensione, surma puhul makstavaid hüvitisi ja töövõimetuspensione” saab Türgi üle kanda. Artikli 39 lõike 5 kohaselt ei mõjuta see säte Türgi ja liikmesriigi vahel sõlmitud soodsamaid kahepoolseid kokkuleppeid.

5. Lisaprotokollil artikkel 59 keelab soodsama kohtlemise: „Käesoleva protokolliga hõlmatud valdkondades ei kohelda Türgit soodsamalt, kui liikmesriigid üksteist [...] kohtlevad.”

6. Assotsiatsiooninõukogu võttis 19. septembril 1980 vastu otsuse nr 3/80. Selle otsuse eesmärk on kooskõlastada liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteeme nii, et Türgi päritolu töötajad, aga ka nende pereliikmed ja lesed saavad õiguse sotsiaalkindlustushüvitistele.

7. Otsuse nr 3/80 artikli 2 kohaselt kohaldatakse selle otsuse sätteid muu hulgas „töötajate suhtes, kelle suhtes kehtivad või kehtisid ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid ning kes on Türgi kodanikud”.

8. Otsuse nr 3/80 artikli 3 lõige 1 tagab võrdse kohtlemise seoses „kohustus[te] ja õigus[ega] saada hüvitisi [liikmesriigi õigusaktide alusel]”.

9. Otsuse nr 3/80 artikkel 4 määratleb selle akti kohaldamisala *ratione materiae*. Artikli 4 lõike 1 punkti b kohaselt on selle otsuse kohaldamisalas „invaliidsushüvitised, sealhulgas hüvitised, mis on mõeldud töövõime säilitamiseks või parandamiseks”.

10. Otsuse nr 3/80 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Välja arvatud juhul, kui käesolevas otsuses on sätestatud teisiti, ei tohi ühe või mitme liikmesriigi õigusaktide alusel saadavaid rahalisi invaliidsus-, vanadus- või toitjakaotushüvitisi ning tööõnnetus- ja kutsehaiguspensione mingil viisil vähendada, muuta, peatada, tühistada või konfiskeerida seetõttu, et nende saaja elab Türgis või liikmesriigi territooriumil, mis ei ole see liikmesriik, kus asub hüvitiste maksmise eest vastutav asutus.

[...]”

B. Määrus (EMÜ) nr 1408/71⁶

11. Määrus nr 1408/71 kooskõlastab liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteeme tagamaks, et Euroopa Liidu piires liikuvad töötajad on alati sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide kohaldamisalas.

4 — Selle lepingu sõlmis, kiitis heaks ja kinnitas ühenduse nimel Euroopa Ühenduse Nõukogu oma 23. detsembri 1963. aasta otsusega 64/732/EMÜ (EÜT 1973, C 113, lk 1; ELT eriväljaanne 11/11, lk 10).

5 — Lisaprotokollile kirjutati alla Brüsselis 23. novembril 1970 ning see sõlmiti, kiideti heaks ja kinnitati ühenduse nimel nõukogu 19. detsembri 1972. aasta määrusega (EMÜ) nr 2760/72 (EÜT 1977, L 361, lk 60; ELT eriväljaanne 11/11, lk 41).

6 — Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT L 149, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 35), muudetud redaktsioon.

12. Artikkel 4 piiritleb määruse kohaldamisala *ratione materiae*. Artikli 4 lõike 1 kohaselt kuuluvad määruse nr 1408/71 kohaldamisalasse „invaliidsushüvitised, sealhulgas hüvitised, mis on mõeldud töövõime säilitamiseks või parandamiseks”.

13. Konkreetsemalt on artikli 4 lõikes 2a määratletud „rahalsed mitteosamakselised erihüvitised”, s.o hüvitiste liik, kuhu kuulub eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses vaidluse all olev hüvitis.

14. Artikli 10 lõige 1 keelab liikmesriikidel kehtestada elukohatingimust, artikli 10a lõige 1 aga arvab selle keelu kohaldamisalast välja teatavad rahalsed mitteosamakselised erihüvitised. Artikli 10a lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Artikli 10 ja III jaotise sätteid ei kohaldata artikli 4 lõikes 2a osutatud rahaliste mitteosamakseliste erihüvitiste suhtes. Isikud, kelle suhtes käesolevat määrust kohaldatakse, saavad neid hüvitisi üksnes oma elukohaliikmesriigi territooriumil kõnealuse riigi õigusaktide kohaselt juhul, kui need hüvitised on nimetatud Iia lisas. Hüvitisi maksab elukohajärgne asutus oma kulul.”

15. Määrusega (EÜ) nr 647/2005⁷ tehtud muudatusega lisati määruse Iia lisas loetletud rahaliste mitteosamakseliste erihüvitiste hulka TW. See muudatus jõustus 5. mail 2005.

C. Madalmaade õigus

16. TW reguleerib lisahüvitiste määramist Madalmaades. Neid hüvitisi määratakse eesmärgiga tagada igapäevase elatuse miinimumi kättesaamine. TW kohaselt teeb Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (töötajate kindlustusasutus; edaspidi „UWV”) pärast isikult taotluse saamist kindlaks, kas tal on õigus niisugust lisahüvitist saada.

17. TW-sse lisati 27. mail 1999 vastu võetud Wet beperking export uitkeringen’iga (hüvitiste eksporditavuse piiramise seadus; edaspidi „WBEU”) uus säte, millega seati Madalmaades elamine lisahüvitiste saamise tingimuseks. Nii peavad alates 1. jaanuarist 2000 kõik lisahüvitise saajad elama Madalmaades.

18. WBEU XI artikliga kehtestatud üleminekukorra ajal pidi TW kohast hüvitiste maksmist isikutele, kes olid juba saanud lisahüvitist enne uue korra jõustumist ja kes sel ajal elasid väljaspool Madalmaade territooriumi, alates 1. jaanuarist 2000 kahandatama ühe kolmandiku võrra aastas. Sama kahandamiskord pidi alates 2007. aastast kehtestuma ka liidu ja Euroopa majanduspiirkonna kodanike suhtes pärast seda, kui TW oli lisatud loetellu määruse nr 1408/71 Iia lisas.

II. Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

19. M. S. Demirci ja veel viis endist võõrtöötajat (edaspidi „vastustajad”) on Türgi kodanikud, kes töötasid ja elasid mitu aastat Madalmaades. Puude tõttu muutusid nad töövõimetuks ja neile määrati sellest tulenevalt invaliidsushüvitis⁸, samuti mitteosamakseline lisahüvitis TW alusel. Kõnealuse lisahüvitise eesmärk on tagada, et töövõimetushüvitise tase võimaldab selle saajatele sissetuleku, mis on miinimumpalgale võimalikult lähedal. Enne 2000. aastat pöördusid kõik vastustajad Türki tagasi, kuigi nad olid vahepeal saanud lisaks Türgi kodakondsusele ka Madalmaade kodakondsuse ja seega jäi neile õigus elada Madalmaades.

7 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. aprilli 2005. aasta määrus, millega muudetakse nõukogu määrust (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes ning määrust (EMÜ) nr 574/72, millega on kehtestatud määruse (EMÜ) nr 1408/71 rakendamise kord (ELT 2005, L 117, lk 1).

8 — See määrati Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering’i (invaliidsushüvitiste seadus) alusel.

20. Kui UWV lisahüvitise WBEU alusel järk-järgult kaotas, esitasid vastustajad sellekohaste otsuste peale kaebused. Pärast mitut kohtuotsust jätkas UWV lisahüvitiste määramist mitu aastat, kuid lõpuks lõpetas selle järk-järgult olenevalt asjaoludest alates 2004. või 2007. aastast.

21. Kaheldes lisahüvitise lõpetamise õiguspärasuses, otsustas Centrale Raad van Beroep (kõrgema astme sotsiaalkindlustuskohus) (Madalmaad) menetluse peatada ja esitada järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas otsuse nr 3/80 artikli 6 lõiget 1 tuleb lisaprotokollis artiklit 59 arvestades tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline siseriiklik õigusnorm nagu [TW] artikkel 4a, mille kohaselt lõpeb siseriikliku õiguse alusel määratud lisahüvitise maksmine, kui selle hüvitise saajad ei ela enam selle riigi territooriumil, isegi kui need hüvitise saajad said Türgi kodakondsust säilitades vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse?
2. Kui [Euroopa Kohus] jõuab esimesele küsimusele vastates järeldusele, et asjaomased isikud saavad tugineda otsuse nr 3/80 artikli 6 lõikele 1, kuid seda piirab lisaprotokollis artikkel 59: kas siis tuleb lisaprotokollis artiklit 59 tõlgendada nii, et see takistab täiendava hüvitise maksmise jätkamist Türgi kodanikele kui asjaomastele isikutele sellest hetkest, mil liidu kodanikel ei oleks liidu õiguse alusel enam õigust seda hüvitist saada, isegi kui liidu kodanikud saaksid asjaomast hüvitist siseriikliku õiguse alusel kauem?”

22. Käesolevas menetluses on kirjalikult oma seisukohad esitanud UWV, M. S. Demirci, R. Keskin, Madalmaade valitsus ja komisjon. Kohtuistungil, mis peeti 14. mail 2014, esitasid suuliselt oma seisukohad needsamad menetlusosalised ja D. Cetin.

III. Analüüs

A. Sissejuhatavad märkused

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olevate asjade (edaspidi „käesolev kohtuasi” või „käesolev asi”) probleemide pundar on lähedalt sarnane keerulise olukorraga, milles Euroopa Kohus tegi otsuse Akdas jt.⁹ Sisuliselt käsitles kohtuasi Akdas ja käsitleb ka käesolev asi rahalise mitteosamakselise hüvitise (täiendava erihüvitise) eksporditavust Madalmaadest TW alusel olukorras, kus liidu kodanikud ei saa enam seda hüvitist teistesse liikmesriikidesse ekspordida.

24. Siiski on nimetatud kahe asja vahel kriitiliselt oluline erinevus. Kohtuasjas Akdas oli asjaomastel endistel Türgi päritolu töötajatel Türgi kodakondsus. Käesolevas asjas on vastustajad saanud lisaks Türgi kodakondsusele ka vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse. Nagu käesolevast kohtuasjast nähtub, tekivad mitmik kodakondsuse korral pretsedenditud tõlgendamiskeskused seoses otsuse nr 3/80 artikliga 6.

25. Enne kui asun neid raskusi üksikasjalikumalt käsitlema, on kasulik meenutada, et määrusega nr 1408/71 on alates 1992. aastast kehtestatud „mitteosamakseliste erihüvitiste” erikord. Ehkki niisugused hüvitised kuuluvad selle määruse kohaldamisalasse, võivad liikmesriigid määruse artikli 10a (nüüd määruse (EÜ) nr 883/2004¹⁰ artikli 70) kohaselt reserveerida sellised hüvitised üksnes enda elanikele. See kehtib niikaua, kui küsimus on määruse nr 1408/71 IIa lisas (nüüd määruse nr 883/2004 X lisa) loetletud hüvitistes. TW on nimetatud lisas loetletud.

9 — Kohtuotsus Akdas, C-485/07, EU:C:2011:346 (edaspidi „Akdas”).

10 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72).

26. Nendel asjaoludel märkis Euroopa Kohus otsuses Akdas, et kuigi ühest liikmesriigist teise liikuvatel liidu kodanikel ei ole õigust eksportida TW alusel antavaid lisahüvitisi, ei ole see piirang kohaldatav Türgi päritolu töötajatele. On oluline, et selles, et Türgi kodanikud võivad kõnealust lisahüvitist eksportida, ei leitud vastuolu lisaprotokolli artikliga 59, mille kohaselt ei tohi Türgi kodanikke kohelda soodsamalt kui liidu kodanikke.¹¹

27. Kohtuotsust Akdas arvestades tekib nüüd küsimus, millised tagajärjed on vastustajate naturalisatsioonil käesoleva asja otsustamisele. Nagu nähtub menetlusosaliste lahknevatest seisukohtadest, ei ole vastus sellele küsimusele sugugi ilmselge. Ent nagu ma püüan järgnevalt kirjeldada, usun, et vastustajate olukord on olemuslikult erinev Türgi päritolu töötajate olukorrast kohtuasjas Akdas. Madalmaade kodanikena on nad ju ikkagi Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikud.

B. Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsuse mõju

28. Euroopa Liidu liikmesriigis töötavatele võõrtöötajatele, nagu Türgi kodanikud, kujutab vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse saamine endast kahtlemata olulist sammu teekonnal integreerumise eesmärgini.¹² Järgnevalt selgitatud põhjustel olen jõudnud arusaamale, et otsus nr 3/80 ei kuulu enam kohaldamisele, kui Türgi kodanik on saanud liikmesriigi kodakondsuse. See töötaja on ise liidu kodanik. Seetõttu ei saa ta enam valida kohaldatavaid õigusnorme, mis vastavad ühes või teises olukorras kõige paremini tema huvidele.

29. Saan aru nii, et niipea, kui Türgi kodanikud, kes on tulnud liikmesriiki EMÜ-Türgi assotsiatsiooni korra alusel, naturaliseeruvad vastuvõtvast liikmesriigis, ei tulene nende sotsiaalkindlustusõigused enam otsusest nr 3/80. Nende kui liidu (täieõiguslike) kodanike õigused tulenevad asjaomase liikmesriigi õigusaktidest ja asjakohastel puhkudel liidu õigusest. Muidu oleksid kaks invaliidsushüvitisi käsitlevat õigusnormistikku üheaegselt kohaldatavad.

30. Näiteks on otsuses nr 1/80¹³ – mille vastuvõtmise eesmärk oli taaselustada ja arendada kaubandus- ja majandussuhteid Türgi Vabariigi ja Euroopa Liidu vahel¹⁴ – püütud parandada töötajate ja nende pereliikmete sotsiaalset kohtlemist EMÜ-Türgi assotsiatsiooni korra alusel.¹⁵ Selles suhtes kuuluvad Türgi kodanikud assotsiatsioonilepingu kohaldamisalasse *üksnes töötajatena* või töötaja pereliikmetena ja sel alusel on neil otsusest nr 1/80 tulenevad õigused.¹⁶ Olukord ei ole liidu õiguses samasugune liikmesriigi kodakondsusega töötajate (või selles suhtes ka mis tahes muu kategooria isikute) jaoks, kes on teostanud oma liikumisvabadust. Nende õigused tulenevad liidu õigusnormidest lihtsalt seetõttu, et neil on Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsus.¹⁷

11 — Kohtuotsus Akdas, EU:C:2011:346, punkt 88 ja seal viidatud kohtupraktika.

12 — Vt kohtujurist Sharpstoni ettepanek Kahveci, C-7/10 ja C-9/10, EU:C:2011:673, punktid 61–63 integreerumise mõiste kohta vastuvõtvates liikmesriikides ja selle protsessiga kaasnevate keerukuste kohta.

13 — Assotsiatsiooninõukogu 19. septembri 1980. aasta otsus assotsiatsiooni arengu kohta.

14 — Seda eesmärki väljendab selle otsuse esimene põhjendus.

15 — Selle kohta vt selle otsuse kolmas põhjendus.

16 — Kohtujurist Bot' ettepanek Ziebell, C-371/08, EU:C:2011:244, punkt 49.

17 — Vt analoogia põhjal kohtuotsus Micheletti jt, C-369/90, EU:C:1992:295. Nimetatud kohtuasjas otsustas Euroopa Kohus, et Hispaania ametiasutused on kohustatud kohtlema Argentina-Itaalia topeltkodakondsusega isikut kui liidu kodanikku. Minu arvates saab sellest kohtuotsusest järeldada, et asjaajamistes omaenda kodanikega, kellel on topeltkodakondsus (nagu käesolevas asjas), peavad kõnealuse liikmesriigi pädevad asutused pidama neid isikuid selle riigi kodanikeks.

31. Sellest annab tunnistust otsus kohtuasjas Kahveci¹⁸, millele vastustajad samuti tuginevad. Kohtuasjas Kahveci tuli selgitada, kuidas on õige tõlgendada otsuse nr 1/80 artiklit 7.¹⁹ Vaieldi selle üle, kas Türgi päritolu töötajate *pereliikmed*, kellel oli nagu vastustajatelgi Madalmaade ja Türgi topeltkodakondsus, saavad pärast vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse saamist ikkagi sellele sättele tugineda või mitte.

32. Nõustun täielikult analüüsiga, mille esitas nimetatud kohtuasjas kohtujurist Sharpston. Mis puudutab asjaomaseid töötajaid, siis on liikmesriigi ametiasutustel topeltkodakondsusega töötajaga suheldes vabadus kohelda teda kui isikut, kellel on ainult selle liikmesriigi kodakondsus.²⁰ Sellegipoolest ei saa nad eirata selle isiku Türgi kodakondsust asjaajamistes tema pereliikmetega, kes *ei ole* liidu kodanikud. Põhjus on selles, et *kui lähtuda ametiasutuste asjaajamisest asjaomase pereliikmega*, on asjaomasel mitmikkodakondsusega töötajal jätkuvalt Türgi kodakondsus ja ta on seaduslikult Madalmaade tööturul. Kuigi selle töötaja õigused tulenevad tema kui asjaomase liikmesriigi kodaniku staatusest, on ta otsuse nr 1/80 artikli 7 tähenduses jätkuvalt „Türgi päritolu töötaja”. Teisisõnu, niivõrd kui need töötajad on tulnud asjaomasesse liikmesriiki seaduslikult, saavad nende pereliikmed tugineda artiklis 7 sätestatud õigustele, *isegi kui nende õiguste allikas ei saa seda enam ise teha*, sest selle isikuga asju ajades on asjaomase liikmesriigi ametiasutused kohustatud mitte arvestama üht tema kodakondsust.²¹

33. Seoses sellega tuleks toonitada, et teatavat liiki liidu kodanike (s.o nende, kellel on nii Türgi kui ka liikmesriigi kodakondsus) eeliskohtlemisega seetõttu, et neil on ka *liiduväline* kodakondsus, kaasneks praktikas liidu kodanike eri liikide eristamine. Seega oleks (Euroopa Liidu piires) eksporditavuse võimaldamine mõnede liidu kodanikele, kuid mitte teistele selgelt vastuolus mittediskrimineerimise üldpõhimõttega.

34. Teiste sõnadega, kui Türgi päritolu töötajad, nagu näiteks vastustajad, saavad vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse, nad lihtsalt lakkavad olemast „Türgi päritolu töötajad” otsuse nr 3/80 (või üldisemalt assotsiatsiooniõiguse) tähenduses. Edaspidi tuleneb nende õigus sotsiaalkindlustushüvitiste mitte assotsiatsiooniõigusest, vaid siseriiklikust õigusest ja asjakohastel juhtudel liidu õigusest.

35. Sellepärast on minu arusaam selline, et otsus nr 3/80 ei kuulu eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olevatel asjaoludel kohaldamisele, kui asjaomased töötajad on saanud vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse ja seejuures jätnud endale Türgi kodakondsuse.

36. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ja seisukohti esitanud menetlusosalised aga on valdavalt valinud teistsuguse vaatenurga käesoleva kohtuasja peamistele tõlgendamisküsimustele, nimelt otsuse nr 3/80 artiklist 6 (ja Euroopa Kohtu otsusest Akdas) lähtudes. Täielikkuse huvides tõestan järgnevalt – riskides küll pilti tarbetult hägustada –, et ka lähtudes otsuse nr 3/80 artiklist 6 koostoimes lisaprotokolliga 59, tuleb pidada käesolevat asja teistsuguseks kui kohtuasja Akdas.

18 — Kohtuotsus Kahveci, C-7/10 ja C-9/10, EU:C:2012:180.

19 — Artikkel 7 reguleerib vastuvõtvas liikmesriigis seaduslikult elavate Türgi päritolu töötajate õigusi. Selles on muu hulgas ette nähtud, et kui niisugustel pereliikmetel on õigus vastata mis tahes tööpakkumisele, kui nad on elanud selles liikmesriigis seaduslikult vähemalt kolm aastat, ja vaba pääs enda valitud mis tahes palgatöölle, kui nad on elanud vastuvõtvas liikmesriigis seaduslikult vähemalt viis aastat.

20 — Tõepoolest, nagu on hästi teada, on liikmesriikidel pädevus kehtestada tingimusi seoses oma kodakondsuse saamise ja kaotamisega. Sama kehtib seoses liikmesriikide pädevuse teostamisega kodakondsuse alal üldiselt. Selle suhtes aga kehtib tingimus, et seda pädevust tuleb teostada kooskõlas nii liidu õiguse kui ka rahvusvahelise õigusega.

21 — Kohtujurist Sharpstoni ettepanek Kahveci, EU:C:2011:673, punkt 74. Näib, et Euroopa Kohus on – vähemalt kaudselt – selle mõttekäiguga nõustunud (vt nimetatud kohtuasjas tehtud otsus, punkt 35). Euroopa Kohus märkis, et otsuse nr 1/80 aluseesmärgile – edendada Türgi päritolu töötajate sotsiaalset kohtlemist vastuvõtvas liikmesriigis – „töötaks aga vastu see, kui vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse saamine kohustaks töötajat, kellel on endiselt ka Türgi kodakondsus, loobuma selles vastuvõtvas liikmesriigis perekonna taasühinemist soodustavate tingimuste kasutamisest”.

C. Põhjenduskäik kohtuotsuse Akdas põhjal

1. Kohtuotsus Akdas ja otsuse nr 3/80 artikkel 6

37. Oma otsuses Akdas kinnitas Euroopa Kohus, et otsuse nr 3/80 artikli 6 lõikel 1 on vahetu õigusmõju isikutele, kes kuuluvad *ratione personae* selle otsuse kohaldamisalasse.²² Otsuse nr 3/80 artikli 2 kohaldamisalasse kuuluvad teiste seas töötajad, kelle suhtes on kehtinud liikmesriigi õigusaktid ja kes on Türgi kodanikud. Eeldusel, et otsus nr 3/80 on jätkuvalt kohaldatav, vastavad vastustajad (nagu ka asjaomased isikud kohtuasjas Akdas) sellele kriteeriumile: nad on Türgi kodanikud, kelle suhtes on kehtinud liikmesriigi, nimelt Madalmaade õigusaktid. Sellest tulenevalt peaks endistel Türgi päritolu töötajatel olema põhimõtteliselt õigus tugineda otsuse nr 3/80 artiklile 6 tagamaks, et põhikohtuasjas vaidluse all olevat lisahüvitist makstakse jätkuvalt ka Türgis.

38. Pärast Euroopa Kohtu otsust Akdas on samuti selge, et käesolevas asjas vaidluse all olev rahaline mitteosamakseline lisahüvitis kuulub *ratione materiae* otsuse nr 3/80 artikli 6 lõike 1 kohaldamisalasse.²³ Seoses konkreetsemalt kõnealuse hüvitise eksporditavusega nõustus Euroopa Kohus, et endistel Türgi päritolu töötajatel, kes on Türki tagasi pöördunud, on jätkuvalt õigus saada otsuse nr 3/80 artikli 6 lõike 1 alusel sellist sotsiaaltoetust nagu kõnealune lisahüvitis (isegi kui liidu kodanikel ei ole vastavat õigust).²⁴ Euroopa Kohus jõudis sellele järeldusele järgmistel põhjendustel.

39. Esiteks on lisaprotokolli artikli 39 lõikega 4 sõnaselgelt ette nähtud teatavate sotsiaaltoetuste, sealhulgas Türgi päritolu töötajate ühe või mitme liikmesriigi õigusaktide alusel saadud vanaduspensionide ja invaliidsuspensionide ülekandmine. Teiseks, nagu eespool mainitud, kuuluvad ilma ühegi muu täpsustuseta otsuse nr 3/80 artikli 2 kohaldamisalasse Türgi päritolu töötajad, „kelle suhtes on kehtinud” ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid. Türgi päritolu töötajad kuuluvad otsuse nr 3/80 kohaldamisalasse lihtsalt sel põhjusel, et nende suhtes on kehtinud vähemalt ühe liikmesriigi õigusaktid.²⁵

40. Kolmandaks – mis on vahest veelgi olulisem – tähendaks praegu määruse nr 1408/71 kohaselt kehtiva mitteosamakseliste erihüvitiste süsteemi kohaldamine otsuse nr 3/80 kontekstis selle otsuse muutmist. Seda teha saab aga üksnes assotsiatsiooninõukogu oma eelisõiguse alusel.

41. Käesolevas asjas on siiski iseäranis huvipakkuv Türgi päritolu töötajate staatus pärast seda, kui nad on lõpetanud vastuvõtvas liikmesriigis töötamise. Kohtuotsusest Bozkurt²⁶ tulenevale kohtupraktika suunale tuginedes märkis Euroopa Kohus, et Türgi kodanikul, kes kuulus varem liikmesriigi tööjõu hulka otsuse nr 1/80 artikli 6²⁷ tähenduses, ei ole automaatselt õigust jääda pärast tööõnnetust selle riigi territooriumile. Muu hulgas on see nii juhul, kui ta jääb selle õnnetuse tagajärjel püsivalt töövõimetuks ja seega tööturult lõplikult kõrvale.²⁸

22 — EU:C:2011:346, punkt 74.

23 — Kohtuotsus Akdas, EU:C:2011:346, punktid 89-91.

24 — *Ibidem*, vt iseäranis punktid 74 ja 89-96.

25 — Nende töötajate pereliikmete olukord on mõnevõrra teistsugune. Vastavalt otsuse nr 3/80 artikli 2 teisele taandele tuleb seda otsust kohaldada „nende töötajate pereliikmetele, kes elavad ühe liikmesriigi territooriumil”.

26 — Kohtuotsus Bozkurt, C-434/93, EU:C:1995:168.

27 — Artikkel 6 reguleerib vastuvõtvas liikmesriigis kohaldatavaid tegeliku töötamise tingimusi, mis on mõeldud aitama kaasa asjaomase Türgi päritolu töötaja järkjärgulisele integreerimisele vastuvõtvasse liikmesriiki. Vastavalt sellele sättele on nõuetekohaselt liikmesriigi tööjõu hulka registreeritud Türgi päritolu töötajal õigus pärast üht seaduslikult töötatud aastat pikendada oma töölouba tööks sama tööandja juures, kui see töökoht on saadaval. Pärast kolmeaastast seaduslikku töötamist ühes liikmesriigis on niisugusel töötajal õigus vastata teisele tööpakkumisele, kui teatavad muud tingimused on täidetud. Lõpuks, nelja seaduslikult töötatud aasta möödudes on asjaomasel isikul selles liikmesriigis vaba pääs enda valitud mis tahes palgatööle.

28 — Kohtuotsus Bozkurt, EU:C:1995:168, punkt 42.

42. Kuna kohtuasjas Akdas ei saanud asjaomaseid isikuid enam pidada üheski asjakohases tähenduses tööjõu hulka kuuluvaks, ei olnud neil – vastavalt otsusele nr 1/80 – õigust jääda vastuvõtva liikmesriigi territooriumile.²⁹ Seetõttu ei saanud lisaprotokollis artikli 59 kohaldamisel niisuguste isikute olukorda liidu kodanike omaga viljakalt võrrelda. Põhjus oli sisuliselt selles, et liidu kodanikel on – Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsusest tulenevalt – õigus (vastavalt teatavatele tingimustele) liikuda ja elada teiste liikmesriikide territooriumil. Nii jääb liidu kodanikele ka õigus elada liikmesriigis, mis kõnealuse hüvitise määras. Teisisõnu on neil võimalus lahkuda selle riigi territooriumilt ja seetõttu hüvitist kaotada. Ent teisest küljest jääb neile ka alles õigus asjaomasesse liikmesriiki tagasi tulla.

2. Kohtuotsus Akdas ja lisaprotokollis artikkel 59

43. Nagu Euroopa Kohus otsuses Akdas oma seisukohti väljendades selgitab, toimib lisaprotokollis artikkel 59 „äärsmise olukorras kasutatava mehhanismina” tagamaks, et EMÜ-Türgi assotsiatsiooni korra sätete tõlgendamisel ei kohelda liidu kodanikke põhjendamatu ebasoodsamalt kui Türgi kodanikke. Artikkel 59 ei kujuta endast siiski universaalset mittediskrimineerimise klauslit, millele võivad liidu kodanikud tugineda kõikides olukordades, kus EMÜ-Türgi assotsiatsiooni kord annab Türgi kodanikele õigusi, mida liidu kodanikel ei ole.³⁰

44. Seda illustreerib hästi Euroopa Kohtu otsus Derin.³¹ Seal märkis Euroopa Kohus, et lisaprotokollis artikliga 59 ei ole vastuolus niisugune otsuse nr 1/80 artikli 7 tõlgendus, mille kohaselt Türgi päritolu töötaja pereliikmele, kes pärast täiskasvanuks saamist elab sellest töötajast eraldi, jääb õigus vastuvõtvas liikmesriigis elada. See on nii ka juhul, kui liidu kodanikel ei ole kohaldatavate liidu õigusnormide kohaselt sellist õigust.

45. Seda tõlgendust põhjendati sellega, et Türgi kodanike õiguslikku staatust (mis tuleneb otsuse nr 1/80 artiklist 7) ei saa võrrelda liidu kodanike omaga (mis tuleneb määrusega (EMÜ) nr 1612/68³² kehtestatud süsteemist). Assotsiatsiooniõigusest tulenevad õigused jäävad mitmeti väiksemaks nendest, mis tulenevad liidu õigusest liidu kodanikele.³³ Sellest lähtudes asuti seisukohale, et lisaprotokollis artikkel 59 ei takista Türgi kodanikele niisuguse õiguse andmist, mida liidu kodanikel sellises kontekstis ei ole. Sellest kohtuotsusest ilmneb, et oluline on Türgi ja liidu kodanike üldine õiguslik staatus. Teisisõnu nõuab artikkel 59 pelgalt seda, et liidu kodanike olukord ei tohi – tervikuna – olla ebasoodsam kui Türgi kodanike olukord teatava õiguste kategooria osas.³⁴

46. Sarnaselt kohtuasja Derin põhjustanud probleemidega ei ole otsusega nr 3/80 ette nähtud sotsiaalkindlustuskeemide kooskõlastamiseks kehtestatud õiguskord, mille üle vaieldi kohtuasjas Akdas, määrusega nr 1408/71 (nüüd määrus nr 883/2004) täielikult ühtlustatud. See otsus võib küll tagada teatavate hüvitiste eksporditavuse, kuid võib põhjendatult eeldada, et see võimaldab vähem kaitset sellest, mis tuleneb liidu kodakondsusest tervikuna.³⁵

29 — EU:C:2011:346, punkt 94. Sellest lähtuvalt ei olnud asjaomased isikud lahkunud liikmesriigist omaenda valikul ja mõjuva põhjuseta. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võib mõjuva põhjuseta lahkumisega kaasneda EMÜ-Türgi assotsiatsiooni korra alusel saadud õiguste kaotamine. Vt selle kohta kohtuotsus Er, C-453/07, EU:C:2008:524, punkt 30. Vt samuti kohtuotsus Genc, C-14/09, EU:C:2010:57, punkt 42.

30 — Nagu kaks kommenteerijat on seda väljendanud, „kehtivad kõnealuste kahe kategooria suhtes erinevad õiguskorrad, millel on eri õiguslikud alused ja mida reguleerivad eri seadusandjad”. Vt Eisele, K. ja van der Mei, A., „Portability of Social Benefits and Reverse Discrimination of EU Citizens vis-à-vis Turkish Nationals: Comment on Akdas”, *European Law Review*, 37, 2012, lk 204-212, vt lk 211.

31 — Kohtuotsus Derin, C-325/05, EU:C:2007:442.

32 — Nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määrus töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 15).

33 — Vt eeskätt kohtuotsus Derin, EU:C:2007:442, punktid 62-67. Vt samuti kohtujurist Bot' ettepanek Ziebell, EU:C:2011:244, punkt 52, mis käsitleb ühest liikmesriigist teise kolivate liidu kodanike staatust.

34 — Eespool viidatud Eisele ja van der Mei, lk 208.

35 — On tõsi, et otsus nr 3/80 ja määrus nr 1408/71 on ette nähtud tagama sotsiaalkindlustuskeemide kooskõlastamise olukordades, kus töötajad liiguvad. Samas on selles otsuses viidatud enamikule määrusega nr 1408/71 ette nähtud hüvitistele, välja arvatud töötushüvitisele. On samuti huvitav täheldada, et Euroopa Kohtu otsuse Akdas peale tegi komisjon ettepaneku otsust nr 3/80 muuta ja hõlmata uude otsusesse reegel, mis puudutab rahaliste mitteosamakseliste erihüvitiste ekspordi keelamist. Vt komisjoni 30. märtsi 2012. aasta ettepanek COM(2012) 153 final, lk 8.

47. Seevastu Türgi kodanike seisukohast, kui Türgi kodanikke peetakse liidu kodanikega sarnases olukorras olevaks, võib lisaprotokolli artikli 59 kohaldamine tekitada olukorra, kus õigused, mis muidu tuleneksid nendele Türgi kodanikele EMÜ-Türgi assotsiatsiooni korrast, ei kuulu kohaldamisele.³⁶

48. Kas vastustajate olukord erineb piisavalt Türgi päritolu töötajate olukorrast kohtuasjas Akdas? Nagu eespool juba selgitasin, on vastus minu arvates jaatav. Riskides end korrata, käsitlen neid erinevusi siiski kohtuotsust Akdas arvestades.

3. Kohtuasi Akdas ja käesolev kohtuasi

49. Kohtuasjas Akdas olid asjaomased endised Türgi päritolu töötajad muutunud Madalmaades töövõimetuteks. Seetõttu ei kuulunud nad enam vastuvõtva liikmesriigi tööjõu hulka nii, et neile oleks jäänud õigus selles riigis elada. Mulle näib selge, et – nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib – niisuguse Türgi kodanike olukorda ei saa viljakalt võrrelda liidu kodanike omaga, kuivõrd liidu kodanikel on õigus liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil: erinevalt Türgi töötajatest on liidu kodanikel vabadus mitte üksnes liikmesriigist lahkuda, vaid ka sinna tagasi minna. Vahest kõige olulisem on, et liikmesriigi kodanikud võivad ka alati otsustada sellest riigist üldse mitte lahkuda.

50. Käesolevas asjas on vastustajatel õigus elada Madalmaades just selle alusel, et nad on saanud selle riigi kodakondsuse: neid ei ole sunnitud oma teise kodakondsuse järgest liikmesriigist lahkuma ja nad võivad soovi korral alati sinna tagasi minna. Kui nad seda teevad, saavad nad ka kõnealust lisahüvitist. Sellepärast nõustun – käesoleva, teise põhjenduskäigu raames – muu hulgas komisjoni ja Madalmaade valitsusega, et vastustajate olukord on olulisel määral teistsugune kui asjaomastel isikutel kohtuasjas Akdas. Oma elamisõiguse poolest on vastustajad tegelikult samasuguses seisus nagu iga teine liidu kodanik. Tõepoolest, nad *ongi* liidu kodanikud.

51. See üksi näib õigustavat järeldust, et vastustajate puhul oleks lisaprotokolli artikliga 59 vastuolus niisugune otsuse nr 3/80 artikli 6 lõike 1 tõlgendus, mis võimaldaks neil ekspordida kõnealuse lisahüvitise väljapoole seda liikmesriiki, kus on selle maksmise eest vastutava asutuse asukoht. Arvestades aga, et vastustajad tuginevad oma seisukohtades Euroopa Kohtu otsusele Kahveci, pöörduvad korraks selle kohtotsuse juurde tagasi. Sisuliselt loevad vastustajad sellest otsusest välja, et õigusi, mis tulenevad EMÜ-Türgi assotsiatsiooni korrast, ei saa kaotada pelgalt mitmikkodakondsuse tõttu.

52. Ma ei ole veendunud, et otsuses Kahveci väljendatud Euroopa Kohtu seisukohti saab käesolevasse kohtuasja üksüheselt üle võtta või et kohtuotsus Kahveci on käesolevas kohtuasjas produktiivne lähtekoht. Nagu olen selgitanud, oli kohtuasjas Kahveci küsimus selles, kuidas on õige tõlgendada otsuse nr 1/80 artiklit 7 seoses Türgi päritolu töötajate pereliikmete õigustega. Selles kontekstis märkis Euroopa Kohus, et artikli 7 põhieesmärk on edendada Türgi päritolu töötajate ja nende pereliikmete integreerumist vastuvõtvas liikmesriigis.³⁷

53. Otsuse nr 1/80 artikli 7 eesmärk on kahetine. Ühest küljest on see säte ette nähtud selleks, et *pereliikmed* saaksid olla võõrtöötajaga koos. Sellega püütakse perekonna taasühendamise kaudu kindlustada vastuvõtvas liikmesriigis *juba* integreerunud Türgi päritolu töötaja töö- ja olmeolukorda.³⁸ Teisest – ja minu arvates kõige tähtsamast – küljest on selle sätte eesmärk edendada Türgi päritolu

36 — Tulen selle küsimuse juurde tagasi käesoleva ettepaneku punktis 55 jj. Mis puudutab asjakohast Euroopa Kohtu praktikat, vt nt kohtuotsus Soysal ja Savatli, C-228/06, EU:C:2009:101, ning kohtumäärus komisjon vs. Madalmaad, C-92/07, EU:C:2007:402.

37 — Vt EU:C:2012:180, punkt 33. Vt samuti kohtujurist Sharpstoni ettepanek Kahveci, EU:C:2011:673.

38 — Vt selle kohta kohtuotsus Kahveci, EU:C:2012:180, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika.

võortöötaja perekonna integreerumist vastuvõtvast liikmesriigis. Selle eesmärgi saavutamine tagatakse nii, et asjaomasele pereliikmele antakse võimalus pääseda tööturule. Sel teel püütakse selle sättega järk-järgult parandada pereliikme seisu vastuvõtvast liikmesriigis, nii et ta võib lõpuks jõuda olukorda, kus ta võortöötajast ei sõltu.³⁹

54. Seevastu otsuse nr 3/80 artikkel 6 ei ole ette nähtud edendama perekondade taasühinemist vastuvõtvast liikmesriigis. See säte tagab (muu hulgas), et *endistele* Türgi päritolu töötajatele, kes on naasnud Türgi või kolinud maksmise eest vastutava asutuse asukohaliikmesriigist teise liikmesriiki, jääb õigus teatavat liiki hüvitistele (hoolimata elukohatingimustest, mida vastuvõttev liikmesriik võib olla kehtestanud), nagu näiteks eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses vaidluse all olevad hüvitised. Selle eesmärk on hõlbustada endise Türgi päritolu töötaja tagasipöördumist muu hulgas Türgi, kui ta peaks otsustama seda teha.

55. Selles mõttes saab elukohatingimuste keelamist otsuse nr 3/80 artiklis 6 kirjeldada kui vahendit, mille eesmärk on hüvitada. See keeld tagab, et endistele Türgi päritolu töötajatele, kes on sattunud tööõnnetusse või kannatanud kutsehaiguse all, antakse asjakohast hüvitist ebasoodsa olukorra eest, mida nad on vastuvõtvast liikmesriigis kannatanud. See näib mõistlik, arvestades, et asjaomane riik on nende töötajate panusest kasu saanud.

56. Esmapilgul, kui seda eesmärki arvestada, võib minu pakutav lähenemisviis tunduda ebamõistlik. Tõepoolest viib minu lähenemisviis loogiliselt selleni, et endised Türgi päritolu töötajad, kes on saanud vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse, kaotavad õigused, mis neil otsuse nr 3/80 artikli 6 kohaselt muidu oleksid. See oleks nii, kui tõlgendada seda sätet lisaprotokolli artiklit 59 arvestades.

57. Sellises vastuväites aga jääb tähelepanuta olulise asjaolu. Kordan: assotsiatsiooniõigus annab Türgi päritolu töötajatele – üldiselt väljendudes vähemalt – vähem ulatusliku kaitse kui see, mille liidu õigus annab liidu kodanikele. Ehkki teatavate hüvitiste eksportimise õiguse kaotamine võib kindlasti tunduda kahetsusväärne, annab naturaliseerumine vastuvõtvast liikmesriigis muud õigused, mida töötajatel, kellel on ainult Türgi kodakondsus, ei ole. Selles suhtes on vastustajate olukorras oleva naturaliseerunud endise Türgi päritolu töötaja sotsiaalkindlustust puudutavad õigused täiesti sarnased nendega, mis on (teistel) liidu kodanikel (ja käesoleval juhul teistel Madalmaade kodanikel). Olukord ei ole sama nende endiste Türgi päritolu töötajate puhul, kes ei ole saanud vastuvõtva liikmesriigi kodakondsust (nagu oli kohtuasjas Akdas).

58. Pealegi, nagu mõned seisukohti esitanud menetlusosalised on osutanud, on võimalik lisahüvitise Türgi eksportimise õigus tagasi saada Madalmaade kodakondsusest loobudes. On tõsi, et see lahendus võib näida problemaatiline, kui lähtuda eesmärgist tagada Türgi päritolu töötajate integreerumine vastuvõtvast liikmesriigis. See võib heidutada neid töötajaid vastuvõtva liikmesriigi kodakondsust võtmast. Sellegipoolest ei ole ma veendunud, et oht kaotada selline lisahüvitis nagu see, mille üle käesolevas asjas vaieldakse, avaldaks tegelikult niisugust heidutavat mõju, nagu väidetakse. Põhjus on selles, et nagu eespool on mainitud, kaasnevad vastuvõtva liikmesriigi kodakondsusega muud õigused (sealhulgas õigus vabalt liikuda), mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsusest.

59. Seega, isegi kui järgida eelotsusetaotluse esitanud kohtu valitud tõlgendussuunda, oleks tulemus sisuliselt sama. Niisiis olen seisukohal, et otsuse nr 3/80 artikli 6 lõiget 1 koostoimes lisaprotokolli artikliga 59 ei saa tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mille kohaselt lõpeb siseriikliku õiguse alusel määratud lisahüvitise maksmine, kui selle hüvitise saajad ei ela enam selle riigi territooriumil ja kui need isikud on saanud Türgi kodakondsust säilitades vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse.

39 — Vt selle kohta *ibidem*, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika.

60. Eespool kirjeldatud kaalutlusi arvestades tekib küsimus, millisest kuupäevast alates võib lisahüvitise maksmise lõpetada. Järgnevalt käsitlengi seda küsimust.

D. Kohane aeg lisahüvitise maksmise lõpetamiseks

61. Nagu esimene eelotsuse küsimus, on ka teine sõnastatud viitega lisaprotokollile artiklile 59. Nimelt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas selle sättega on vastuolus see, kui vastustajatele makstakse lisahüvitist edasi, samas olukorras olevatel liidu kodanikel aga (kes on saabunud tagasi oma päritoluriiki) ei ole enam liidu õigusnormide alusel õigust seda hüvitist saada.

62. Nagu nähtub nii kirjalikult esitatud seisukohtadest kui ka suulistest väidetest, valitseb märkimisväärne segadus küsimuses, milline on selles kontekstis õige võrdlusalus. Selles suhtes on erilist rõhku asetatud sellele, et nendele liidu kodanikele, kes elasid elukohatingimuse kehtestamise ajal teistes liikmesriikides, jäi see hüvitis üleminekuajal siseriiklike õigusaktide alusel ikkagi alles.⁴⁰

63. Olgu sellega, kuidas on, aga ma soovin selgitada, et käesolevas asjas on meil tegelikult tegu Madalmaade kodanikega, kes on kolinud Madalmaadest kolmandasse riiki ja soovivad ekspordida (või tõepoolest on ekspordinud) lisahüvitise sellest liikmesriigist *väljapoole* Euroopa Liidu piire. Sellepärast olen kindlalt veendunud, et kohaseks võrdlusaluseks ei ole liidu (nt Saksamaa) kodanik, kes pärast Madalmaades töötamist oma kodumaale tagasi pöördub. Vastustajaid tuleb võrrelda hoopis mis tahes muu Madalmaade kodanikuga, kes soovib ekspordida lisahüvitise kolmandasse riiki (Türki või mõnesse muusse riiki).

64. Nendel asjaoludel on minu arusaam selline, et makse lõpetamiseks kohase aja kindlaksmääramine on üksnes siseriikliku õiguse küsimus, mille lahendamise võti ei peitu lisaprotokollile artikli 59 tõlgendamises.⁴¹ Teisisõnu, arvestades, et tegu on Madalmaade kodanikega, kes ekspordivad lisahüvitist kolmandasse riiki, ei näi sellel olevat ilmset seost liidu õigusega. Vastustajad ei ole teostanud oma liikumisvabadust Euroopa Liidu *piires*.⁴²

65. Sellest lähtudes ei usu ma, et lisaprotokollile artikkel 59 pakub käesoleva kohtuasja asjaoludel kohast mõõdupuud, mille põhjal määrata kindlaks kõnealuse lisahüvitise maksmise lõpetamise aeg. See on siseriikliku õiguse küsimus, milles teeb otsuse siseriiklik kohus.

IV. Ettepanek

66. Esitatud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Centrale Raad van Beroepi küsimustele järgmiselt:

1. 19. septembri 1980. aasta otsus, mis käsitleb Euroopa ühenduste liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteemide kohaldamist Türgi töötajate ja nende pereliikmete suhtes, ei kuulu kohaldamisele eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olevate juhtumite suhtes, mille puhul asjaomased isikud on saanud vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse, säilitades ühtlasi Türgi kodakondsuse.

40 — Nagu eespool mainitud, on lisahüvitise eksporditavus Euroopa Liidus olnud piiratud alates 5. maist 2005, mil jõustus määrus nr 647/2005. Pärast seda kuupäeva on teiste liidu liikmesriikide suhtes kohaldatud siseriiklike üleminekunorme (millega on ette nähtud järkjärgulise lõpetamise periood).

41 — Selles suhtes ilmneb eelotsusetaotlusest, et lisahüvitise maksmise saajatele, kes juba olid saanud sellist hüvitist enne uue korra jõustumist ja kes elasid sel ajal väljaspool Madalmaade territooriumi, pidi järk-järgult lõpetatama alates 1. jaanuarist 2000.

42 — Kui nad oleksid seda teinud, oleks liidu õigus võimaldanud hüvitise ekspordimise õigust ainult kuni 5. maini 2005. Seal edasi oleks kohaldatud eri kahepoolseid kokkuleppeid.

2. Nendel asjaoludel on lisahüvitise maksmise lõpetamise aja kindlaksmääramine siseriikliku õiguse küsimus, milles teeb otsuse siseriiklik kohus.